

БОНДАРЕНКО

Ольга Михайлівна
bondarenko_olga_@ukr.net

УДК 657.37:061(477)(045)

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ЩО БУЛО, ЩО
Є, ЩО БУДЕ

П'ЯТЕЦЬКА

Богдана Миколаївна
danapyatetska@ukr.netFINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISES IN
UKRAINE: IN PAST, TODAY, IN FUTUREк.е.н., доцент, Національний
авіаційний університетстудент, Національний
авіаційний університет

Робота присвячена аналізу господарської діяльності українських підприємств за останні роки. У зв'язку з відкриттям європейського ринку актуальним питанням для українських підприємств постає формування експортного потенціалу підприємства як одного із важливіших напрямів на шляху до розвитку вітчизняної економіки в цілому. Важливим елементом в управлінні господарською діяльністю підприємства є створення необхідного інформаційного забезпечення, тому що для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна достовірна інформація про фінансові результати діяльності, яка може бути сформована з урахуванням специфіки господарювання підприємств та їх організаційної структури.

Работа посвящена анализу хозяйственной деятельности украинских предприятий за последние годы. В связи с открытием европейского рынка актуальным вопросом для украинских предприятий встает формирование экспортного потенциала предприятия как одного из важных направлений на пути к развитию отечественной экономики в целом. Важным элементом в управлении хозяйственной деятельностью предприятия является создание необходимого информационного обеспечения, потому что для принятия эффективных управленческих решений необходима достоверная информация о финансовых результатах деятельности, которая может быть сформирована с учетом специфики хозяйствования предприятий и их организационной структуры.

The work is devoted to the analysis of economic activity of Ukrainian enterprises in recent years. In connection with the opening of the European market, the emergence of the export potential of the company as one of the most important directions on the way to the development of the national economy as a whole is a pressing issue for Ukrainian enterprises. An important element in the management of business activities of the enterprise is the creation of the necessary information support, as for the adoption of effective management decisions, reliable information is required on the financial performance of the activity, which can be formed taking into account the specifics of the management of enterprises and their organizational structure.

Ключові слова: підприємство, фінансовий результат, прибуток, доходи, витрати, облік фінансових результатів

Ключевые слова: предприятие, финансовый результат, прибыль, доходы, расходы, учет финансовых результатов

Keywords: enterprise, financial result, profit, income, expenses, accounting of financial results

ВСТУП

Діяльність, яку здійснюють підприємства, незалежно від їх форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності закінчується певним фінансовим результатом. На жаль, сьогодні велика кількість підприємств є неприбутковими або ж малоприбутковими. Фінансовий результат діяльності – це найважливіший показник, який цікавить всіх користувачів облікової інформації. Вважаємо, що велика роль у вирішенні питань визначення й оптимізації величини фінансових результатів належить бухгалтерському обліку, адже можливість отримання найбільшого ефекту при найменших витратах, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів значною мірою залежить від того, наскільки швидко і точно підприємство здійснює облік та контроль власних витрат і доходів [1]. Як правило, грамотна організація бухгалтерсько-

го обліку на підприємстві дозволить не тільки об'єктивно і своєчасно відобразити витрати і доходи, вести оперативний контроль за виконанням плану й дотримання кошторисів витрат, але й виявити резерви зниження собівартості продукції, визначити шляхи оптимізації доходів і витрат, що дасть можливість істотно покращити фінансові результати підприємства та підвищити його конкурентоспроможність.

Проблемні питання формування в бухгалтерському обліку фінансових результатів розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: Ф.Ф. Бутинець, С.О. Левицька, Н.Т. Білуха, С.В. Івахненко, Л.І. Лавріненко, Ю.А. Верига, Н.В. Пошерстник, Г.Г. Кірейцев, С.Ф. Голов, В.В. Сопко, М.Т. Білуха, Є.В. Мних, О.П. Рудановський та ін. Провідні учені внесли вагомий внесок в розвиток обліку фінансових результатів. Але під час проведення дослідження з цього питання, нами було з'ясовано, що до сьо-

годні залишається чимало невирішених питань, котрі потребують детального дослідження та надання пропозицій для практичної діяльності, у зв'язку з постійною зміною нормативно-законодавчої бази [5].

МЕТА РОБОТИ полягає в аналізі фінансових результатів вітчизняних підприємств, виявленні проблем, пов'язаних з їх формуванням і обліком, та можливих шляхи вирішення цих проблем.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою виконання даної роботи є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, матеріали періодичних видань, статистичні дані, Internet-ресурси та наукові праці.

Під час виконання роботи використано методи аналізу та порівняння фінансових результатів підприємств України за останні роки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під час роботи будь-якого підприємства його головною задачею завжди є отримання прибутку – як одного з критеріїв фінансового результату ефективної роботи підприємства і є основою для його подаль-

шого економічного розвитку і зміцнення економічних відносин з контрагентами. Достовірність формування фінансового результату є основою принципів і правил бухгалтерського обліку, обов'язкового дотримання яких вимагає законодавча база, зокрема, концептуальні основи складання та подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку тощо. Правильне обґрунтування сутності поняття «Фінансовий результат» – одна з головних передумов формування відповідних напрямків його обліку, контролю, аналізу та можливості здійснення своєчасного управлінського впливу на окремі його складові заради підвищення ефективності діяльності підприємств. Розкриття поняття «Фінансовий результат» завжди було неоднозначним, в тому числі в історичному контексті. Для формулювання повнішого уявлення варто розглянути поняття «фінансового результату» з економічної та облікової точки зору. Підходи вчених у сучасній економічній та обліковій літературі до визначення терміну «фінансовий результат» наведено у табл. 1 [4].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності фінансових результатів в економічному та обліковому аспектах

Аспект	Автор	Сутність поняття «фінансові результати»
Економічний аспект	Вороніна О.О.	Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства та зокрема відображає значущість і сталість розвитку підприємства (з погляду отриманого доходу), впливовість на його фінансово-господарську діяльність чинників зовнішнього середовища (з погляду структури та обсягів витрат) і кількісно узагальнюється у вигляді прибутків (збитків), зміни власного капіталу, його окремих складових частин.
	Білик Т.О.	Прибуток або збиток суб'єкта господарювання, що визначається як різниця між сукупними доходами та витратами підприємства і за позитивного його результату представляє додаткову вартість, виступає одним із джерел фінансування подальшого розвитку та поточної діяльності підприємства, основним критерієм оцінки її ефективності.
	Скалюк Р.В.	Підсумкова категорія результативності господарської діяльності, котра відображає величину економічних вигод отриманих (втрачених) підприємством, визначених як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, що виражена у абсолютних показниках прибутку (збитку), які характеризують потенціал прибутковості, економічного зростання та розвитку підприємства.
Обліковий аспект	Ткаченко Н.М.	Утворюються з доходів діяльності підприємства за вирахуванням витрат діяльності
	Гринавцева О.В.	Сума валового доходу від звичайної та надзвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний проміжок часу.
	Червінська С.Л.	Різниця між майновим станом підприємства на кінець і початок звітного періоду.
	Труфіна Ж.С.	Економічна категорія в контексті створення доданої вартості та в аспекті методики визначення результату діяльності конкретного суб'єкта господарювання, що є об'єктом обліку і контролю

Таким чином, виходячи з понять наведених у табл. 1, вважаємо, що фінансовий результат – це економічний показник (результат) роботи (діяльності) підприємства для розрахунку якого від отриманого доходу в звітному періоді потрібно відняти завданні витрати в цьому ж періоді. Таким чином, якщо сукупний дохід підприємства буде більшим від сукупних витрат, то в даному випадку підприємство отримує

фінансовий результат – прибуток до оподаткування, а якщо сукупний дохід підприємства буде меншим від сукупних витрат, то в даному випадку підприємство отримує фінансовий результат – збиток.

В зарубіжних країнах визначення фінансового результату є основним критерієм, який показує ефективність використання вкладеного власником капіталу [6]:

- прибуток наводиться як складова власного капіталу, тобто його приріст протягом певного часу;
- виробничі ресурси розглядаються не за їх місцем у процесі розширеного відтворення, а за строком повернення вкладених у них коштів (необоротні й оборотні);
- сама діяльність – не як сукупність процесів розширеного відтворення, а як витрачання вкладеного капіталу (власного й залученого) з метою його збільшення.

Під час проведеного дослідження, нами було з'ясовано, що у більшості країн світу чистий прибуток є ключовим показником фінансових результатів підприємства. У вітчизняних нормативних документах методика розрахунку та обліку прибутку зазначено у Податковому кодексі України, НП(С)БО 1, П(С)БО 15 «Дохід», П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 17 «Податок на прибуток», а також у Плані рахунків та Інструкції по його застосуванню. Для обліку фінансових результатів досить важливим є раціональний вибір облікової політики: вибір методу амортизації, методу оцінки вибуття запасів, нарахування резерву сумнівних боргів і т. ін. Все це істотно впливає на фінансовий стан підприємства та у подальшому знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємства [3].

Усі підприємства прагнуть знайти шляхи поліпшення своєї діяльності, намагаючись підлаштуватися до сучасних мінливих умов. На розвиток бізнес-середовища значно впливають рівень інформаційної обізнаності, а також здатність підприємства адаптуватися до нових умов. Для того щоб підприємство ефективно і успішно функціонувало, потрібно вчасно проводити зміни, направлені на довгостроковий розвиток компанії [7]. На жаль, вітчизняні підприємства не створюють конкуренцію на міжнародному ринку.

Стабільність функціонування економіки є надзвичайно важливою для сучасної України, на долю якої випали важкі випробування: військовий конфлікт на сході країни, криза на валютному ринку, високі інфляційні очікування, стрімке зростання споживчих цін, відтік кадрів. Вся складність ситуації полягає ще й у тому, що відбулося поєднання і взаємопосилення процесів інфляції та падіння виробництва. Для поглиблення економічного аналізу у загальній динаміці результатів діяльності підприємств в Україні за останні 10 років умовно виділено три етапи розвитку [8]:

1-й етап (2008–2010 рр.) – період переважання кількості підприємств, діяльність яких оцінюється як збиткова;

2-й етап (2011–2012 рр.) – період покращення фінансового стану та результатів економічної діяльності українських підприємств;

3-й етап (2013–2018 рр.) – період погіршення тенденцій розвитку українських підприємств, з найвищою амплітудою в 2014 р..

Підтвердженням вище сказаного є аналіз динаміки прибутків і збитків вітчизняних підприємств, наведених на рис. 1 [3].

1-й етап (2008–2010 рр.) – період переважання кількості підприємств, діяльність яких оцінюється як збиткова;

2-й етап (2011–2012 рр.) – період покращення фінансового стану та результатів економічної діяльності українських підприємств;

3-й етап (2013–2018 рр.) – період погіршення тенденцій розвитку українських підприємств, з найвищою амплітудою в 2014 р..

Підтвердженням вище сказаного є аналіз динаміки прибутків і збитків вітчизняних підприємств, наведених на рис. 1 [3].

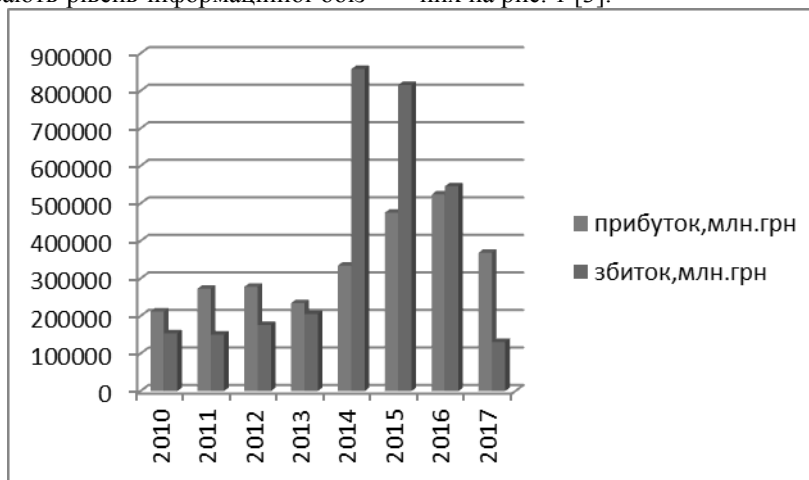

Рис. 1. Фінансові результати підприємств за видами економічної діяльності у 2010-2017 рр. [побудовано авторами]

Отже, як видно з рис. 1 з 2010-2013 рр. прибутки підприємств зростали, але в період з 2014-2016 рр. наша країна зазнавала найбільших збитків. Судячи з останніх даних, висвітлених на сайті Міністерства статистики України, з січня-вересня 2017 рр. прибутки вітчизняних підприємств перевищують їхні витрати, тобто спостерігається позитивна тенденція. Слід зазначити, що найвищі місця в рейтингу ТОП-200 підприємств України у 2017 р. стали державні компанії – НАК "Нафтогаз України" з прибутком – 161 млрд. грн.. (1 місце) та ДП "Енергоринок" з прибутком – 131 млрд. грн.. (2 місце). До третього місця потрапив найбільший гірничо-металургійний комбінат нашої країни – «Арселор Міттал Кривий Ріг» (53

млрд грн). Четверте місце посів ТОВ «АТБ-Маркет» – мережа супер-маркетів АТБ. Закриває п'ятірку ТОВ «Кернел-трейд» з доходом 42,6 млрд. грн..

У зв'язку з внесеними змінами до Податкового кодексу України з 2015 р. оподатковується прибуток, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства.

Фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток) визначається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), який також позначається як форма № 2. Актуальна форма цього звіту для великих підприємств затверджена НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Для про-

ведення оподаткування слід використовувати інформацію лише з розділу I «Фінансові результати» форми № 2, адже саме з нього необхідно брати дані для визначення податку на прибуток. Фінансовий результат до оподаткування в бухгалтерському обліку фор-

мується шляхом визначення різниці між доходами та витратами. Розміри фінансового результату до оподаткування вітчизняних підприємств з 2010-2017 рр. наведено на рис. 2 [3].

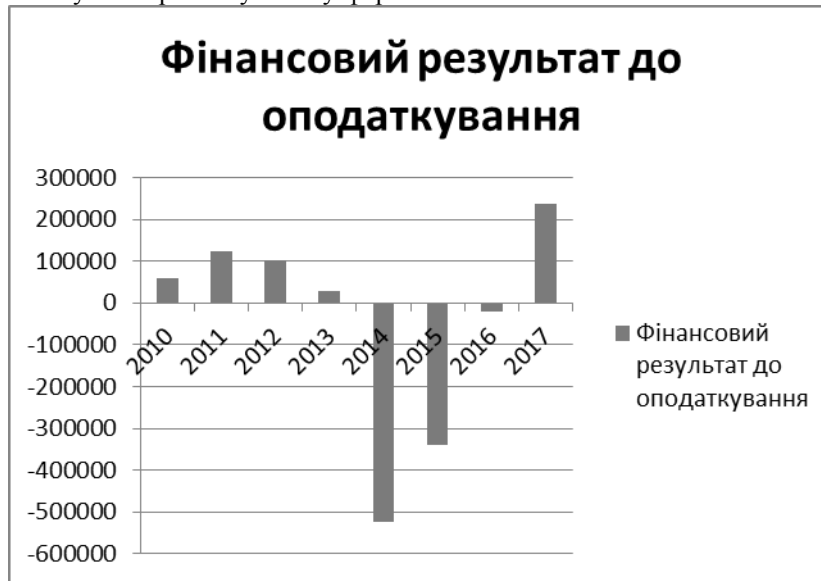

Рис. 2. Фінансовий результат до оподаткування в 2010-2017 рр. [побудовано авторами]

Під час постійних змін складу фінансової звітності та методики її складання для різних підприємств України потребує від бухгалтера правильного заповнення фінансової звітності на підставі залишків за рахунками бухгалтерського обліку. Проте, існуючі форми фінансової звітності, які затверджені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73) та інші нормативні документи дають роз'яснення щодо її складання. Так, значення певних рядків має збігатися – процедура перевірки такого збігу

називається «співставлення показників фінансової звітності» [2]. Працівники відділу статистики та податківці досить часто перевіряють під час приймання фінансової звітності такий показник як чистий прибуток (збиток) підприємства за звітний період. На рис. 3. [3] зображено чистий прибуток (збиток) підприємств країни (в млн. грн.) починаючи з 2010 р. і до 3-го кварталу 2017 р.. Цей показник підтверджує той факт, що з початку 2017 р. наші підприємства почали функціонувати ефективніше і є можливість стабілізації економічної ситуації в Україні.

Рис. 3 Чистий прибуток(збиток) підприємств [побудовано авторами]

На жаль, але за даними Держстатслужби фінансовий результат у вигляді збитку у 2015-2016 рр. отримали понад 44 % великих підприємств, 26 % малих і 29 % середніх підприємств. Серед промислових підприємств збитковими були 52 % великих підприємств,

33 % – середніх і 26 % малих. Крім того, протягом 2017-2018 рр. Держстатслужба планує доповнити перелік показників по підприємствах новими статистичними показниками, такими як: коефіцієнт новостворених підприємств; коефіцієнт закриття підприємств;

коефіцієнт плинності підприємств; а також показниками, що характеризують експортну діяльність підприємств.

ВИСНОВКИ

Отже, в цілому можна сказати, що з 2015-2016 рр. економіка України почала відновлюватися, доходи підприємств покривають збитки, але поки що ще не створені ті самі бізнес-стратегії, які допоможуть Україні стати на рівні з Європейськими країнами.

Вважаємо, що задля отримання позитивних фінансових результатів, будь-яке підприємство має зосередити свою увагу на веденні управлінського обліку. Так як, на нашу думку, це надасть можливість мінімізувати витрати та досягти максимізації прибутку – основного фінансового результату для будь-якого підприємства України. Аналізуючи статистичні дані щодо попередніх рисунків, ми бачимо, що Україна дійсно багата країна, і в нас є всі можливості для створення достойної конкуренції. Щоб досягти успіху, на підприємстві має бути чітка взаємодія між всіма ланками, сприятливі умови, зацікавленість управлінського складу та працівників в позитивних результатах діяльності підприємства і лише в такому разі ми отримуватимемо максимальні прибутки за мінімальних витрат. Таким чином, з метою покращення та підвищення ефективності обліку фінансових результатів доцільним є:

- на законодавчому рівні закріпити сутність поняття «Фінансові результати» та уточнити перелік показників, які їх характеризують;
- розширити перелік класифікаційних ознак фінансового результату;
- запровадити єдині класифікаційні ознаки фінансового результату з використанням рахунків третього порядку;
- впровадити реєстри аналітичного обліку фінансових результатів для узагальнення облікової інформації з метою задоволення інформаційних потреб різних користувачів.

Керівництво провідних підприємств повинно перейняти досвід зарубіжних країн, спробувати впровадити його на своїх підприємствах, щоб на товари ук-

раїнського виробництва був попит серед іноземних покупців і частка товарів на експорт зростала.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996-XIV від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013, зі змінами та доповненнями. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики: Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0917_u.htm
4. Невгад Ю.О. «Шляхи вдосконалення обліку фінансових результатів діяльності підприємства», Київський національний університет імені Тараса Шевченка Київ, 2017. Електронний ресурс. Режим доступу: <file:///D:/Documents1/3%20курс/2%20семестр/стаття%20фін%20облік%202/83.pdf>
5. Сарапіна О. Вдосконалення обліку фінансових результатів / Сарапіна О., Кутишенко Я. // Херсон, 2014. Електронний ресурс. Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2014_04_17_18_kampodilsk/sekcija_2_2014_04_17_18/vdoskonalennja_obliku_finansovikh_rezultatov/52-1-0-896
6. Сутність поняття «фінансові результати» як об'єкта бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / С.Б. Шипіна // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 229-232 – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/47215/43347>
7. Овсійчук О.В. Проблеми організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Овсійчук О.В., Червоноіванова Г.С., 2013. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_15_64
8. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles>